

КОНЦЕПЦІЯ ГІДНОЇ ПРАЦІ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**Стрембіцька Л. Л.**

Анотація. У статті розкривається сутність концепції гідної праці, окреслюються завдання, які взяла на себе Україна щодо досягнення основних її показників; актуалізуються проблеми, що перешкоджають успішній реалізації усіх складових концепції гідної праці на сучасному етапі соціально-економічного реформування нашої держави.

Ключові слова: гідна праця, концепція гідної праці, соціально-трудова відносина, оплата праці.

Аннотация. В статье раскрывается сущность концепции достойного труда, определяются задачи, которые взяла на себя Украина по достижению основных ее показателей; актуализируются проблемы, препятствующие успешной реализации всех составляющих концепции достойного труда на современном этапе социально-экономического реформирования нашего государства.

Ключевые слова: достойный труд, концепция достойного труда, социально-трудова отношения, оплата труда.

Постановка проблеми. Конституцією України визначено, що наша країна є демократичною, соціальною, правовою державою. А отже її діяльність спрямована на справедливу політику зайнятості, гідну оплату праці, справедливе оподаткування, соціальний захист.

Разом з тим, провідні вітчизняні дослідники та практики відзначають, що вітчизняна економіка характеризується безліччю невирішених завдань: територіальна і структурна розбалансованість ринку праці; неефективне використання трудового потенціалу; низька якість робочих місць; бідність працюючого населення як в міських, так і сільських поселеннях; невисока соціальна і правова захищеність трудящих, особливо працівників нестандартних форм зайнятості, соціально вразливих груп населення та ін.

Перспективним механізмом комплексного вирішення перерахованих вище завдань, які відповідають викликам нового часу і принципам соціальної держави, є реалізація концепції Гідної праці, запропонованої в 1999 р. Міжнародною організацією праці (МОП).

На жаль, в Україні сьогодні існує дуже багато несправедливості, яка гальмує розвиток держави, породжує невдоволення громадян та численні конфлікти. Впевнені, що саме ця тотальна несправедливість, корупція, припущення працівників штучно заниженою зарплатою та безправ'ям стали першопричиною тих подій, які відбулись й продовжують відбуватись в Україні. Забезпечення гідної та

продуктивної праці виступає пріоритетним напрямком функціонування будь-якої країни світу. В умовах реформування національної економіки наша країна має забезпечити поступальний генезис соціально-трудова відносин, що сприяють створенню умов для уможливлення відновлення людської гідності, тому тема дослідження є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми показує, що в Україні питання гідної праці як науковий напрям розглядають під кутом зору соціально орієнтованої політики на ринку праці такі вчені: О. Грішнова [2,7], А. Колот [7], О. Поплавська [10], С. Рудакова [13] та багато інших. На сьогодні актуальність питання гідної праці вийшло на новий рівень розгляду як з боку науковців, так із боку соціальних партнерів.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є розкриття основних проблем, що виникають в процесі впровадження концепції гідної праці в Україні та визначення перспектив їх вирішення на сучасному етапі соціально-економічного реформування економіки України.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Глобалізаційні процеси в економіці і соціальній сфері докорінно змінили характер взаємовідносин між державою, працівниками і роботодавцями, вплинувши на структуру зайнятості, ринки праці та соціально-трудова відносина. Неконтрольованість світових ринків капіталу і, як наслідок, зростаючі

нестабільність, невизначеність і нерівність у суспільстві призвели до послаблення відчуття спільної мети в соціальних партнерів. Останнє зумовило необхідність пошуку нової бази для консенсусу серед тристоронніх учасників МОП, якою і стала концепція гідної праці.

Відповідно до визначення МОП, гідна праця – це продуктивна праця чоловіків та жінок в умовах свободи, рівності, безпеки та поваги до людської гідності. Гідна праця забезпечує справедливий заробіток, безпеку на робочому місці та соціальний захист працівників та членів їхніх сімей, сприяє особистому зростанню працюючих та їхній соціальній інтеграції, дає людям свободу висловлювати свої погляди, об'єднуватися для того, щоб впливати на рішення, що стосуються їхнього життя, гарантує рівне ставлення та рівні можливості для всіх і кожного [15].

Праця як свідомо цілеспрямована діяльність, що здійснюється людиною для одержання корисного результату для задоволенні своїх матеріальних та духовних потреб складає значну частину її життя, тому гідна праця визнається як основоположний елемент якості життя.

На думку авторитетного колективу вчених [13, С. 323-324], гідна праця спрямована насамперед на незаможних і найменш захищених осіб, і що показники гідної праці мають більше стосуватися не загальних усереднених цифр, а виміру стану, в якому перебувають найнезаможніші й неконкурентоспроможні особи, тобто відігравати роль мінімальних обов'язкових стандартів. Виходячи з цього визначено відмінність концепції гідної праці від концепції якості трудового життя. Перша з них спрямована на захист у сфері праці найбільш вразливих працівників, друга – на постійне поліпшення умов праці і ставлення до неї всіх працівників, особливо висококваліфікованих. Гідна праця встановлює мінімальні обов'язкові стандарти, друга – стратегічні цільові орієнтири розвитку трудової сфери.

Гідну працю, на думку С. Г. Рудакової [2], слід розглядати як підґрунтя та необхідну умову підвищення якості трудового життя, що характеризується ефективним розвитком та використанням трудового потенціалу, з одного боку, і рівнем добробуту та духовного розвитку людини через її діяльність – з іншого

боку. Виходячи з цього, гідну працю цілком правомірно розглядати як важливу умову та фактор розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки, головною стратегічною метою якої є стабільне забезпечення високого життєвого рівня і зайнятості населення, реальне забезпечення прав і свобод громадян.

Концепція гідної праці була започаткована на Міжнародній конференції праці в 1999 році як «можливість для чоловіків та жінок одержати гідну і продуктивну роботу, адекватну професійним знанням, в умовах свободи, рівності, соціальної захищеності і людської гідності» [6].

Концепція гідної праці базується на шести ключових складових:

1. Реальна можливість одержати роботу на ринку праці, тобто можливість реалізації економічної активності.

2. Праця в умовах свободи, що означає вільний вибір форми зайнятості, добровільність зайнятості; заборона примусової праці.

3. Продуктивна праця, що дає змогу заробляти кошти прийнятні для утримання себе та членів своєї родини, а також забезпечує конкурентоспроможність підприємства та країни в цілому.

4. Рівність у праці – дотримання рівних прав працюючих та надання можливості поєднання роботи та особистого життя.

5. Безпека на виробництві – означає створення безпечних умов праці, наявність пенсійного забезпечення та можливість отримувати допомогу у разі погіршення стану здоров'я, втрати роботи.

6. Можливість трудящих брати участь у прийнятті рішень щодо умов праці, можливість участі і представництва в професійних організаціях.

Концепція гідної праці остаточно сформована в Декларації МОП 2008 р. «Про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації», в якій зазначено, що всі держави – члени МОП повинні проводити політику, спрямовану на досягнення цілей гідної праці [6].

В червні 2008 року соціальні партнери України та Міжнародна організація праці підписали Меморандум про взаєморозуміння щодо запровадження Програми гідної праці на 2008-2011 роки [9].

Основною метою нової Програми гідної праці на 2008-2011 рр. було визначено сприяння гідній праці як фактору продуктивності та як ключовому елементу розвитку соціальної та трудової сфер в Україні. Запропоновану програму побудовано на пріоритетах, спрямованих на зміцнення спроможності урядових установ та соціальних партнерів покращувати управління ринком праці, вдосконалення формування політики зайнятості, сприяння рівним можливостям на ринку праці, підвищення ефективності політики соціального захисту з приділенням особливої уваги вразливим групам.

Програма гідної праці для України на 2012-2015 рр. [11] окреслює ключові елементи її реалізації з врахуванням набутого досвіду та стратегічних орієнтирів національних цілей розвитку. Ця програма виходить з міжнародних програм розвитку, таких як Цілі розвитку тисячоліття, а також Рамкової програми допомоги ООН (УНДАФ) на 2012-2016 рр. та національних цілей розвитку.

Програмі запропонована політика глибоких реформ і систематичної модернізації країни, які охоплюватимуть усі сфери суспільного

життя та всі напрями соціально-економічного розвитку.

Ступінь реалізації трудових прав людини є проєкцією процесів, що проходять на національному ринку праці, а також соціально-економічного становища країни. Найважливішою умовою, що має виконуватись на ринку праці, є можливість працевлаштування всіма, хто хоче працювати, а під поняттям гідної праці розуміється, перш за все, можливість працевлаштування всіма, хто бажає працювати. Виходячи з цього, основними індикаторами, що відображають можливість реалізації складових гідної праці в країні, є показники зайнятості та безробіття. Втрата роботи людиною розглядається як складна проблема, пов'язана з відсутністю заробітку та вивільненням її з суспільного життя, що породжує соціальні конфлікти та в умовах довготривалого безробіття призводить до втрати кваліфікації, навичок, знижує мотивацію до подальшої трудової діяльності. Тому динаміка показників економічної активності, зайнятості і безробіття населення в Україні віддзеркалює досліджувану проблему в найзагальнішому вигляді (таблиця 1).

Таблиця 1

Загальні показники розвитку ринку праці в Україні в 2009-2013 рр.

Показники	2009	2010	2011	2012	2013
Економічно активне населення у віці 15-70 років, всього, тис. осіб	22150,3	22051,6	22056,9	22011,5	21980,6
Рівень економічної активності, %	63,3	63,7	64,3	64,6	65,0
Зайняте населення у віці 15-70 років, всього, тис. осіб	20191,5	20266,0	20324,2	20354,3	20404,1
Рівень зайнятості, %	57,7	58,5	59,2	59,7	60,3
Безробітне населення у віці 15-70 років, всього, тис. осіб	1958,8	1785,6	1732,7	1657,2	1576,5
Рівень безробіття, %	8,8	8,1	7,9	7,5	7,2

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [5].

Як свідчать дані таблиці 1, в цілому в Україні протягом 2009-2013 рр. ситуація на ринку праці значно покращилась, що стало цілком закономірним процесом у відповідь на зростання економіки, адже відомо, що попит на ресурс «праця» є похідним від попиту на

готову продукцію. Тому, звичайно, зростання виробництва товарів і послуг, в економіці України стимулювало попит на працю. Зросли абсолютні та відносні показники економічної активності населення, його зайнятості, і, що закономірно, зменшилися масштаби та

рівень безробіття. В цілому рівень безробіття за методикою МОП в період 2009-2013 рр. знизився з 8,8 % до 7,2 %. Проте в результаті суспільно-політичних подій початку 2014 р. рівень безробіття за методикою МОП в січні-березні 2014 р. зріс до 9,0 %, а станом на кінець вересня 2014 р. становив 9,3 %, що є проявом глибокої соціально-економічної кризи.

Найвищий рівень безробіття в Україні станом на вересень 2014 р. спостерігався у Житомирській (11,8%), Чернігівській (11,8%), Рівненській (11,4), Кіровоградській (11,0%) та Тернопільській (11,0 %) областях. Тобто, проблема недостатньої можливості сфери прикладання праці в Україні є більш характерною для аграрних регіонів.

Починаючи з 2014 р. суспільно-економічні події призводять до різкого погіршення стану ринку праці, в результаті чого показник навантаження зареєстрованого безробіття на 10 вільних робочих місць (вакантних посад) на кінець 2014 року в цілому в Україні становив 145 осіб, в той час як аналогічний показник 2013 р. – 103 особи. При цьому найгірша ситуація спостерігається серед кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства; законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів (управителів) та технічних службовців [5].

Важливою проблемою, що ускладнює ситуацію на ринку праці України, є значне

поширення неофіційної та тіньової зайнятості. За даними Федерації профспілок України, нині в Україні в тіньовому секторі перебуває до 7 млн. осіб. Отже, розміри поширення такого явища є вкрай загрозливими для національної економіки.

Також одним з найосновніших аспектів гідної праці є належна заробітна плата, яка забезпечує матеріальний достаток працівнику та його сім'ї; дає можливість людині розвиватися, відпочивати, користуватися досягненнями цивілізації; відповідає прийнятним у суспільстві стандартам достатку і забезпеченості, а також поняттям справедливої винагороди; створює базові основи для соціального страхування і забезпечення; заробляється в умовах, що не принижують гідність людини; забезпечує матеріальну базу для зростання населення та розширеного відтворення людського потенціалу.

Беззаперечно, що найгострішою проблемою, що мала місце в 2014 році було різке зниження купівельної спроможності заробітної плати, що пов'язане зі знеціненням національної валюти та різким прискоренням інфляційних процесів. Фактично реальна заробітна плата на кінець 2014 р. зменшилась майже вдвічі, хоча за даними Державної служби статистики реальна заробітна плата на кінець листопада 2014 року була меншою відносно попереднього року лише на 5,7 % (рис. 1) [5].

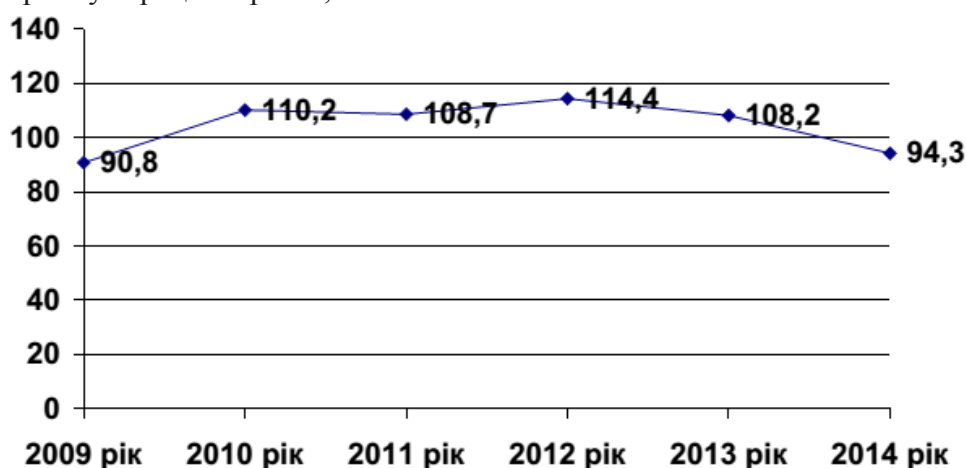

Рис. 1. Індеси реальної заробітної плати в Україні, у % до відповідного періоду попереднього року

Примітка: дані 2014 року представлені за січень-листопад

Важливим фактором забезпечення гідної оплати праці є встановлення в країні достойного рівня заробітної плати і, перш за все, мінімальної заробітної плати. Питання оплати праці є чи не найболючішим для України, особливо в умовах, коли вартість усіх вироб-

ничих ресурсів практично зрівнялась з світовим рівнем цін, в той час як вартість ресурсу праця – заробітна плата продовжує залишатись на досить низькому рівні у порівнянні зі світовими стандартами.

За даними Федерації профспілок України, мінімальна заробітна плата у серпні 2014 року була занижена проти фактичного прожиткового мінімуму для працездатних осіб на 410 грн, а для працівників бюджетної сфери ця різниця склала 776 грн. Станом на цей же період мінімальна заробітна плата в Україні становила

0,56 доларів за годину, в той час як ООН рекомендує встановлювати мінімальну заробітну плату не нижче 3 долари за годину. Катастрофічною в Україні є ситуація з виплати заробітної плати, сума заборгованості якої в 2014 році зросла більш, ніж у 2,5 рази. Так, станом на кінець січня 2014 року заборгованість з виплати заробітної плати становила 753 млн грн.; в подальшому спостерігається стійка тенденція нарощення суми заборгованості, що представлено на рис. 2 [5].

Рис. 2. Заборгованість із виплати заробітної плати в Україні в 2014 році, млн грн

Низький рівень заробітної плати в країні породжує вкрай загрозливе явище – бідність. Досліджуючи проблему бідності в Україні О. Поплавська [10, с. 41] відмічає: „Бідність зайнятого населення є найскладнішим і парадоксальним явищем, адже реалізуючи власну робочу силу людина не може отримати компенсацію власних затрат”. Ми погоджуємося з думкою, що головне – дати людині можливість повноцінно реалізуватися на ринку праці, отримавши при цьому гідну заробітну плату за виконану роботу.

Незадовільною є значна регіональна диференціація середньої заробітної плати. Приміром, в той час, коли у листопаді 2014 р. середньомісячна заробітна плата в Україні становила 3439 грн, найвищий її рівень сформувався в м. Києві – 5290 грн, найнижчий – в Чернівецькій області – 2541 грн., тобто співвідношення між максимальним і мінімальним її рівнем становило більше, ніж 2,1 рази [5].

Грішнова О. [2, с. 7] звертає увагу на те, що в Україні наявні факти масових порушень з боку роботодавців права людини та трудових стандартів, визнаних міжнародною спільнотою,

недотримання законодавчо встановлених соціально-трудоових прав і гарантій працівників; наявним є низький рівень заробітної плати, її приховування через небажання сплачувати податки та внески на соціальне страхування; невинуватою є економія на інвестиціях в охорону праці та здоров'я працівників, а також у їх професійний розвиток.

Щодо рівності у сфері праці, то ця проблема перш за все стосується гендерної рівності, яка визначається як рівність залежно від статевої приналежності. В сучасних умовах жінки несуть головну відповідальність за родину та виховання дітей, а тому потребують додаткового захисту.

Рівень безробіття за методикою МОП в Україні в 2013 році склав 7,2 %; проте стосовно жінок цей показник зафіксовано на рівні 6,2 %, що на 1,0 в.п нижче показника в цілому по Україні [5]. При цьому проблемою є те, що в Україні спостерігається витіснення жінок в першу чергу зі сфери кваліфікованої праці: управління, науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що спричиняє значне зниження трудових заробітків жінок порівняно

з чоловіками.

Також надзвичайно важливим аспектом гідної праці є гарантії безпеки на виробництві. Безпека на виробництві ґрунтується на конституційних правах: на належні, безпечні та здорові умови праці (що включає заборону використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їх здоров'я роботах); на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування та на соціальний захист (що включає: право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від людини обставин, гарантію забезпечення пенсіями, соціальними виплатами та допомогою, що є основним джерелом існування, рівня життя, не нижчого від прожиткового мінімуму, встановленого законом).

В цілому для України є характерною проблема технічно застарілих робочих місць, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам, а також тих, що відзначаються важкими та шкідливими умовами праці, а це створює передумови для поширення нещасних випадків на виробництві.

За даними сайту Конфедерації вільних профспілок України, у 2013 році кількість нещасних випадків, пов'язаних з виробництвом, порівняно з аналогічним періодом 2012 зменшилась з 9816 випадків до 8568 (на 1248 випадків або на 13%), при цьому зі смертельним наслідком з 623 до 538 (на 85 нещасних випадків або на 14%). Аналіз причин нещасних випадків зі смертельним наслідком у 2013 році свідчить, що найбільша їх кількість трапилася через організаційні причини (65%), технічні причини (23%), психофізіологічні причини (12%) [14]. Така велика частка причин виробничого травматизму, які безпосередньо не залежать від самої людини, вказує на наявність значної кількості робочих місць, що не відповідають концепції гідної праці та високої якості трудового життя.

Безумовним принципом гідності у сфері праці є наявність та досягнення свобод трудящих вільно виражати свою думку з виробничих питань та брати участь у визначенні своїх умов праці як шляхом прямої участі у взаємодії з роботодавцем, так і через представницькі органи, що є проявом виробничої демократії.

При цьому найважливіша роль відводиться профспілкам, основною метою діяльності яких є споконвічне прагнення захисту людини праці, сприяння її достойному існуванню. За ініціативою Міжнародної конференції праці (МКП) уперше 7 жовтня 2008 р. оголошено Всесвітнім днем дій за гідну працю, цю думку підтримують у Федерації профспілок України.

Гідна праця, на переконання Федерації профспілок України, сприяє як самовдосконаленню і розвитку творчих здібностей людини, так і підвищенню соціальних стандартів життя широких верств населення та країни в цілому. Профспілки послідовно борються за реалізацію права працівників на гідну працю [8]. Сьогодні найбільш чутливим для українських працівників стало питання про вдосконалення оплати праці, яке є вирішальним у системі соціально-економічних відносин не тільки тому, що стосується інтересів основної частини населення країни, але й у зв'язку з тим, що впливає на розвиток і майбутнє економічних реформ у державі. Федерація профспілок України рішуче виступає проти політики обмеження грошових доходів, орієнтації заробітної плати на прожитковий мінімум, який вже сьогодні є значно заниженим, проти регулювання на державному рівні лише мінімальної заробітної плати, яка вже не може бути адекватною соціальною гарантією. Сьогодні вже не можна назвати гідною оплатою праці працівників бюджетної сфери, оскільки значна їх частина отримує заробітну плату на рівні мінімальної, незважаючи на свої знання, здобуту освіту та соціальну значимість.

Нині в профспілках наголошується, що ситуація в державі потребує критичного аналізу роботи профспілок на її відповідність сучасним очікуванням членів профспілок та викликам часу. Головне завдання профспілок – зробити так, щоб праця для трудівника нарешті стала рентабельною. Тобто такою, яка б дала можливість не тільки відтворити свою робочу силу, але й належно утримувати свою сім'ю і не звертатися за допомогою до держави. Розрахунки профспілкових фахівців показують на необхідність трикратного зростання заробітної плати. Саме гідна праця та створення умов для повного запровадження в Україні її принципів мають бути в центрі уваги усіх сторін соціального діалогу з метою

відновлення економічного зростання і створення нової економіки, в якій на першому плані постануть люди і створення робочих місць – як основна умова для виходу з кризи [1].

7 жовтня 2014 р. з нагоди Всесвітнього дня дій за гідну працю відбувся Всеукраїнський форум профспілок, на якому закликало керівництво нашої держави забезпечити неухильне дотримання норм Конституції України, не допускати при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинного законодавства звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод громадян. Також учасники зібрання висловили свою позицію про те, щоб в Стратегії-2020, запропонованій Україні Президентом П. Порошенком, передбачити проведення реформи системи оплати праці, яка б у валовому внутрішньому продукті України становила не нижче 60 %; розмір мінімальної погодинної заробітної плати був на рівні рекомендацій ООН [3].

2014 рік був непростий, наповнений історичними подіями, як і негативного так і позитивного змісту. В умовах, коли Україна опинилась в глибокій економічній кризі, що супроводжується падінням обсягів виробництва та скороченням працюючих, перед профспілками постає завдання активізації соціального діалогу та колективно-договірної регулювання праці. У відповідь на скорочення соціальних стандартів в Україні профспілки активізували свою роботу щодо захисту трудових прав як на загальнонаціональному рівні, так і в регіонах. Так, восени 2014 р. пройшли масові виступи профспілок, а на 15 жовтня 2014 р. було ініційовано проведення загальнодержавного страйку; також профспілками було направлено листи до Президента України та уряду щодо відстоювання своїх трудових прав та свобод.

Спільними зусиллями профспілок вдалося заблокувати прийняття законів, якими погіршувався стан вчителів, лікарів, працівників культури. В такій важкій ситуації, коли

мова йде про долю держави, профспілки намагаються будувати свою роботу не через конфронтацію, а через соціальний діалог та колективно-договірне регулювання.

Отже, незважаючи на певну втрату авторитету, профспілки в Україні залишаються досить активними в боротьбі за захист людини праці, а протиріччя, що виникають між представниками найманої праці та власниками капіталу, потребують нових підходів до побудови відносин у сфері праці і мають базуватися на активному розвитку виробничої демократії та соціально відповідального бізнесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Концепція гідної праці виступає як стрижень соціального-економічного розвитку, здатна відіграти головну роль у забезпеченні збалансованості та соціальної справедливості в умовах, коли сучасна цивілізація знаходиться в пошуку більш стабільних і справедливих підходів до проблем зростання і розвитку. Результати проведеного аналізу фундаментальних (базових) індикаторів гідної праці у 2009-2014 рр. в Україні свідчать, що більшість індикаторів мали негативну тенденцію; це підтверджується погіршенням стану ринку праці, що унеможливорює забезпечення зайнятості населення, загрозливими є показники тінізації трудової сфери; загострилися питання заробітної плати, зниження соціальних стандартів, критичною є ситуація в сфері безпеки праці.

Успішна реалізація складових гідної праці в Україні в сучасних умовах вимагає посиленої участі всіх соціальних партнерів як невід'ємної умови наближення соціальної структури нашої держави до європейської моделі; першочерговими завданнями при цьому постають необхідність забезпечення дотримання законодавства про працю, гарантування гідної зарплати як найважливішого індикатора, що лежить в основі концепції гідної праці.

Список використаної літератури

1. Відбулося засідання Ради Федерації профспілок Вінницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/nasha-borotba/novini-chlenskikh-organizatsij/6403-43>.
2. Грішнова О. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, значення, стратегічні напрями розвитку в Україні // О. Грішнова // Україна: аспекти праці. – 2010. – № 7. – С. 3-8.
3. Де ж те світло, в кінці тунелю? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/component/content/article/191-vsvesvitnij-den-dij-za-gidnu-pratsyu-7-zhovtnya-2014-roku/6043-de-zh-te-svitlo->

v-kintsi-tunelyu.

4. Декларація МОП про соціальну справедливість в цілях справедливої глобалізації : ухвалена Міжнародною конференцією праці на її 97-й сесії, 10 червня 2008 р. – Женева, 2008. – 5 с.
5. Державна служба статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Достойный труд: Доклад Ген. Директора МОТ на 87 сессии Междунар. конф. труда. – Женева: МБТ, 1999 – с. 4.
7. Економіка праці та соціально-трудові відносини : / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. – К.: КНЕУ, 2009. – 711 с.
8. Звернення Президії Федерації професійних спілок України з нагоди відзначення Всесвітнього дня дій за гідну працю [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/component/content/article/155-vsесvitnij-den-dij-za-gidnu-pratsyu-7-zhovtnya-2013-roku/2186-zvernennya-prezidiji-federatsiji-profesijnikh-spilok-ukrajini-z-nagodi-vidznachennya-vsесvitnogo-dnya-dij-za-gidnu-pratsyu>.
9. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством праці та соціальної політики України та Міжнародною організацією праці щодо Програми гідної праці на 2008-2011 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_520.
10. Поплавська О. Бідність населення: шляхи запобігання та подолання наслідків / О. Поплавська // Україна: аспекти праці. – 2007. – №2. – С. 40-45.
11. Програма гідної праці для країни на 2012-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@europe/@ro-geneva/@sro-budapest/documents/policy/wcms_183429.pdf
12. Рекомендації учасників Круглого столу з нагоди Всесвітнього дня дій за гідну працю (7 жовтня 2014 року, м. Харків) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://opkho.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=713:2014-10-08-23-39-32&catid=11:2012-06-20-11-32-36&Itemid=69.
13. Рудакова С. Г. Гідна праця як фактор розбудови соціально орієнтованої економіки в Україні / С. Г. Рудакова // Український соціум. – 2012. – № 2(41) – С. 121-134.
14. У 2013 кількість нещасних випадків на виробництві зменшилася на 13%. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kvpu.org.ua/uk/news/6/2918>.
15. Що таке гідна праця? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fpsu.org.ua/component/content/article/155-vsесvitnij-den-dij-za-gidnu-pratsyu-7-zhovtnya-2013-roku/2228-shcho-take-gidna-pratsya>.